

Sygn. akt I PK 212/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 czerwca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Prusinowski (przewodniczący)

SSN Jolanta Frańczak

SSN Krzysztof Rączka (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Międzyzakładowej Organizacji Związkowej NSZZ (...)

Spółki Akcyjnej w B.

przeciwko F. Spółce Akcyjnej w B.

o ustalenie, że spór jest sporem zbiorowym,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 7 czerwca 2017 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w B.

z dnia 9 października 2014 r., sygn. akt VI Pa (...),

1. oddala skargę kasacyjną;

**2. zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 240
(dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa
procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Powód – Międzyzakładowa Organizacja Związkowa NSZZ (...) w B. w

pozwie wniesionym przeciwko F. S.A. w B. domagał się ustalenia, że spór wszczęty z inicjatywy powoda pismem z dnia 9 marca 2011 r. znak (...) jest sporem zbiorowym w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych (Dz.U. Nr 55, poz. 236 z późn. zm.) oraz zasądzenia od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w wysokości 1.200,00 zł.

Wyrokiem z 9 czerwca 2014 r., sygn. akt V P (...) Sąd Rejonowy w B. oddalił powództwo oraz zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 60 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że w marcu 2011 r. powód prowadził z pozwanym rozmowy negocjacyjne dotyczące między innymi podwyższenia od dnia 1 marca 2011 r. miesięcznego wynagrodzenia za nominalny czas pracy każdemu pracownikowi pozwanego oraz ustalenia i uzgodnienia ze związkami zawodowymi planu urlopów na rok 2011. Wobec braku porozumienia pismem z dnia 9 marca 2011 r. powód wystąpił do pozwanego z żądaniem:

- podwyższenia od dnia 1 marca 2011 r. miesięcznego wynagrodzenia za nominalny czas pracy każdemu pracownikami pozwanego o kwotę 500,00 zł brutto wyrównaniem od 1 stycznia 2011 r.,

- niezwłocznego ustalenia i uzgodnienia z powodem planów urlopów na 2011 r. Powód wyznaczył pozwanemu 7 dniowy termin na realizację wysuniętych żądań.

Kolejnym pismem (z dnia 15 marca 2011 r.) powód poinformował pozwanego o rozpoczęciu prowadzenia akcji protestacyjnych do strajku włącznie oraz wezwał do ustalenia pisemnego terminu dalszych rokowań z powodem.

W dniu 18 marca 2011 r. powód poinformował pozwanego o zaistnieniu sporu zbiorowego od dnia 10 marca 2011 r. Na uzasadnienie powód podał, że pozwany nie zrealizował żądań skierowanych do niego pismem nr (...). Ponadto powód wezwał pozwanego do ponownego rozpoczęcia rokowań do dnia 22 marca 2011 r. w celu przedstawienia ostatecznego stanowiska, przedyskutowania różnic i zawarcia porozumienia. Ponadto powód wniósł o sporządzenie pisemnego stanowiska pozwanego w zakresie przedstawionych żądań w celu sporządzenia protokołu rozbieżności ze wskazaniem stanowisk stron. Ponadto powód

poinformował pozwanego, że w przypadku nie osiągnięcia porozumienia we wskazanym terminie od dnia 23 marca 2011 r. będzie przeprowadzać referendum strajkowe wśród pracowników pozwanego.

W odpowiedzi na powyższe pismo pozwany podał, że odpowiedź na pismo z dnia 9 marca 2011 r. została udzielona powodowi na spotkaniu w dniu 15 marca 2011 r. podczas spotkania pozwanego z Zakładowymi Organizacjami Związkowymi działającymi u pozwanego. Pozwany przedstawił propozycję terminów zbiorowych przerw urlopowych, które miały być podstawą do sporządzania planów urlopów. Pozwany podniósł, że informował stronę powodową o niemożności wszczęcia sporu zbiorowego w oparciu o przepisy ustawy o rozwiązywaniu sporów zbiorowych w przypadku zgłoszenia żądania podwyższenia wynagrodzenia pracowników, bowiem składniki wynagrodzenia określone zostały w Zakładowym Układzie Zbiorowym Pracy, a prowadzenie sporu zbiorowego na tle zmiany Układu Zbiorowego jest ograniczone przepisami ustawy o sporach zbiorowych. Pozwany podniósł, że pozwany nie wypowiedział Układu Zbiorowego, a zatem pisma przekazane przez powoda nie mogą powodować wszczęcia sporu zbiorowego; pozwany traktował je natomiast jako wyrażenie woli zmiany treści obowiązującego u pozwanego Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy.

W dniu 22 marca 2011 r. powód wystosował pismo do pozwanego informujące, że żadne z żądań przez niego wysuniętych nie dotyczyło zmiany układu lub porozumienia, a zatem ograniczenie wynikające z art. 4 ust. 2 ustawy o rozwiązywaniu sporów zbiorowych nie ma zastosowania. Zdaniem powoda Układ Zbiorowy Pracy w art. 15 określił składniki wynagrodzenia w tym dodatki, których wysokość oraz zasady przyznawania nie zostały uregulowane w UZP ani też innym zakładowym akcie prawa pracy. Wobec powyższego zastosowanie, w ocenie strony powodowej, powinien znaleźć art. 27 ust. 3 ustawy o związkach zawodowych, który przewiduje obowiązek uzgadniania ze związkami zawodowymi regulaminów nagród premiowania, a w konsekwencji także dodatków.

Kolejnym pismem z dnia 25 marca 2011 r. pozwany stanął na stanowisku, że Układ Zbiorowy Pracy reguluje zasady przyznawania i wypłaty dodatków do wynagrodzenia. Żądanie wprowadzenia natomiast innego dodatku wymaga zmiany treści układu. Zatem zanim nastąpi wypowiedzenie układu przez wszystkie

organizacje które go zawarły żądania powoda mogą być dochodzone w trybie zwykłych negocjacji.

W dniu 30 marca 2011 r. powód wezwał pozwanego do podjęcia rokowań i zawiadomienia o powstaniu sporu okręgowego inspektora pracy z uwagi na upływ terminu do realizacji żądań powoda zawartych w piśmie z dnia 9 marca 2011 r. Powód sporządził i podpisał protokół rozbieżności z rokowań prowadzonych w dniach 10-24 marca 2011 r. oraz wezwał pozwanego do jego podpisania. Protokół rozbieżności nie został podpisany przez stronę pozwaną.

W dniu 31 marca 2011 r. powód zorganizował wiec protestacyjny, natomiast w dniach od 11 kwietnia do 13 maja 2011 r. przeprowadził wśród pracowników referendum strajkowe.

W dniu 12 kwietnia 2011 r. powód wystąpił do pozwanego z wnioskiem o podpisanie protokołu rozbieżności sporządzonego na podstawie przedstawionego przez pozwanego ostatecznego projektu porozumienia z 8 kwietnia 2011 r., które zostało parafowane przez część organizacji związkowych. Pismem z dnia 19 kwietnia 2011 r. powód wezwał pozwanego do wznowienia negocjacji płacowych, mających na celu podpisanie porozumienia płacowego.

Wnioskiem z dnia 22 kwietnia 2011 r. powód wystąpił do Ministra Pracy i Polityki Społecznej o wskazanie mediatora. Na uzasadnienie wystosowanego pisma powód podał, że pozostaje z pozwanym w sporze zbiorowym, którego jednak nie uznaje strona pozwana. Prowadzone z pozwanym rokowania nie doprowadziły do rozwiązania sporu zbiorowego, a pozwany odmawiał podpisania protokołu rozbieżności. Taka postawa pozwanego umożliwiła powodowi przejście do dalszych etapów sporu zbiorowego to jest mediacji, a tym samym osiągnięcia porozumienia co do osoby mediatora.

Następnie, 25 kwietnia 2011 r. powód poinformował Ministra Pracy i Polityki Socjalnej o przekształceniu sporów zbiorowych pomiędzy powodem, a F. S.A. z siedzibą B., P. Sp. z o.o. z siedzibą w B., T. Sp. z o.o. z siedzibą B., S. Sp. z o.o. z siedzibą B., D. Sp. z o.o. z siedzibą w T. w wielozakładowy spór zbiorowy. Z kolei 19 maja 2011 r. powód poinformował pozwanego, że spór zbiorowy toczący się od 10 marca 2011 r. z powodem został przekształcony w spór wielozakładowy.

W dniu 7 czerwca 2011 r. Minister Pracy i Polityki Socjalnej poinformował

powoda o wyznaczeniu mediatora do przeprowadzenia mediacji w wielozakładowym sporze zbiorowym. O wyznaczeniu mediatora poinformowano strony wielozakładowego sporu zbiorowego.

Pismem z 16 czerwca 2011 r. pozwany wystąpił do Ministra Pracy i Polityki Socjalnej o zmianę decyzji i wycofanie mediatora. Pozwany podniósł, że kwestie będące przedmiotem sporu są przedmiotem regulacji układowej, która wiąże strony i nie została wypowiedziana. Ponadto mediator został wyznaczony do sporu wielozakładowego, a zdaniem pozwanego spór powinien być prowadzony w tej formie od początku.

Kolejnym pismem z 7 listopada 2011 r. pozwany zwrócił się do Ministra Pracy i Polityki Społecznej z wnioskiem o usunięcie naruszenia prawa polegającego na wskazaniu mediatora w sporze wielozakładowym. Pozwany wskazał, między innymi, że wskazanie mediatora może nastąpić dopiero po zakończeniu procedury rokowań, natomiast w przedmiotowej sprawie nie doszło do podpisania protokołu rozbieżności i nie zakończył się etap rokowań, spór zakładowy przekształcił się w spór wielozakładowy, a przekształcenie sporów musi nastąpić na jednym etapie, a wszczęcie i prowadzenie sporu zbiorowego o zmianę układu może nastąpić nie wcześniej niż z dniem jego wypowiedzenia. W odpowiedzi powód podniósł, że doszło pomiędzy stronami do zakończenia procedury rokowań i został sporządzony protokół rozbieżności, a żądanie podwyżek dla pracowników może stanowić przedmiot sporu zbiorowego bez konieczności zmiany treści układu zbiorowego pracy, gdyż żądanie to nie dotyczy zmiany układu o którym mowa w art. 4 ust. 2 ustawy o rozwiązywaniu sporów zbiorowych. Ponadto zdaniem powoda w układzie zbiorowym pracy przewidziano wynagrodzenie minimalne, a nie maksymalne co oznacza, że spór zbiorowy dotyczący podwyżki wynagrodzenia nie wymagał zmiany treści układu zbiorowego.

Pismem z dnia 5 stycznia 2012 r. Minister Pracy i Polityki Społecznej poinformował strony, że nie jest organem właściwym do rozstrzygnięcia, czy spór wszczęty przez powoda może zostać prowadzony w trybie ustawy o rozwiązywaniu sporów zbiorowych.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy stwierdził, że droga sądowa była w niniejszym postępowaniu dopuszczalna, bowiem prawo do sądu

zostało *expressis verbis* wyrażone w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP w rozdziale poświęconym wolnościom i prawom osobistym człowieka i obywatela. Art. 77 ust. 2 Konstytucji wprowadzony został zakaz stanowienia przepisów, które zamykałyby komukolwiek drogę sądową lub dochodzenia naruszonych praw i wolności, art. 173 Konstytucji proklamował niezależność sądów i trybunałów a art. 177 ustanawiał domniemanie właściwości sądów powszechnych we wszystkich sprawach z wyjątkiem ustawowo zastrzeżonych dla właściwości innych sądów. Skoro zatem nie było innego organu uprawnionego do rozstrzygnięcia kwestii czy spór między stronami jest sporem zbiorowym, rozstrzygnąć mógł o tym jedynie sąd powszechny.

Sąd Rejonowy uznał przy tym, że powód miał interes prawny w domaganiu się ustalenia, że spór jest sporem zbiorowym bowiem nie miał on możliwości domagania się tego ustalenia, chociażby przesłankowo, w żadnym innym postępowaniu, ponieważ ani on, ani też pracownicy nie mieli podstaw do wytoczenia powództw o zapłatę świadczeń.

Powództwo nie zasługiwało jednak na uwzględnienie, gdyż składniki wynagrodzeń pracowników pozwanego zostały określone w Układzie Zbiorowym Pracy. Zmiana ich wysokości jak również wprowadzenie nowych zasad wymagało przeprowadzenia negocjacji układowych. Takie negocjacje układowe zostały w niniejszej sprawie przeprowadzone jednakże nie doprowadziły one do zawarcia porozumienia. Skoro więc strony Układu Zbiorowego Pracy nie doszły do porozumienia to w ocenie Sądu prowadzenie sporu zbiorowego o zmianę jego treści a w szczególności załącznika 3 określającego stawki minimalnej płacy gwarantowanej może odbywać się w trybie z art. 4 ust. 2 ustawy o rozwiązywaniu sporów zbiorowych o ile wpierw związek zawodowy dokona wypowiedzenia układu zbiorowego. Spór ten może rozpocząć się dopiero z dniem wypowiedzenia układu zbiorowego pracy. W niniejszej sprawie, jak zauważył Sąd pierwszej instancji, Układ Zbiorowy Pracy, ani też żadna jego część nie została wypowiedziana, a więc spór nie został wszczęty.

W wyniku apelacji powoda Sąd Okręgowy w B. wyrokiem z 9 października 2014 r., sygn. akt VI Pa (...) oddalił apelację i zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 450 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za

drugą instancję.

Sąd Okręgowy podzielił i przyjął za własne ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd pierwszej instancji, nie podzielił on jednak oceny prawnej tego Sądu w zakresie interesu prawnego powoda w wytoczeniu powództwa, o którym mowa w art. 189 k.p.c.

Sąd odwoławczy zwrócił uwagę, że zbiorowy interes pracowników, do reprezentowania którego powołane są związki zawodowe, nie może być utożsamiany z własnym interesem prawnym związku zawodowego w rozumieniu art. 189 k.p.c. W przepisie tym chodzi bowiem o interes prawny powoda (o jego własny interes), a nie o interes prawny jakichś innych podmiotów. Wprawdzie związki zawodowe powołane zostały do reprezentowania oraz obrony praw i interesów pracowników, ale to nie oznacza, że interesy pracowników mogą być utożsamiane z interesem samych związków zawodowych (ich własnym interesem jako osób prawnych czy stron mających zdolność sądową). Związki zawodowe mają jedynie reprezentować interesy pracowników, co oznacza, że czym innym są te interesy (skoro są one tylko reprezentowane przez związki zawodowe), a czym innym interesy samych związków zawodowych jako odrębnych podmiotów prawnych.

W konsekwencji, w ocenie Sądu drugiej instancji, spór powstający w związku z reprezentowaniem i obroną interesów pracowniczych przez związki zawodowe, ściśle biorąc jest sporem między tymi związkami a pracodawcą i organizacjami pracodawców i ma charakter sporu zbiorowego. Spory zbiorowe zaś załatwiane są w odrębnym trybie, przy wyłączeniu drogi przed sądami pracy. W myśl art. 4 ust. 1 ustawy o rozwiązywaniu sporów zbiorowych nie jest dopuszczalne prowadzenie sporu zbiorowego w celu poparcia indywidualnych żądań pracowniczych, jeżeli ich rozstrzygnięcie jest możliwe w postępowaniu przed organem rozstrzygającym spory o roszczenia pracownicze.

Zdaniem Sądu Okręgowego spór zbiorowy powinien być rozpoznany w trybie ustawy o rozwiązywaniu sporów zbiorowych i nakazu tego nie można obchodzić w ten sposób, że w istocie spór taki będzie starał się prowadzić przed sądem pracy wykorzystując do tego celu przepis przewidujący możliwość wystąpienia z powództwem o ustalenie. Przeciwno takiej wykładni art. 189 k.p.c. przemawia także

to, że związki zawodowe mogą wytaczać powództwa na rzecz pracowników (art. 462 k.p.c. w związku z art. 61-63 k.p.c.). Działają one jednak w takim przypadku w interesie i na rzecz określonego pracownika czy pracowników. Związki zawodowe mają bronić i reprezentować prawa i interesy pracowników, co oznacza, iż działalność w tym zakresie jest ich powinnością, a nie ich interesem prawnym. Sąd Okręgowy zwrócił również uwagę, że sensem art. 189 k.p.c. nie jest ustalenie istnienia lub nieistnienia jakiegoś abstrakcyjnego stosunku prawnego lub prawa, lecz o istnienie lub nieistnienie konkretnego stosunku prawnego lub prawa, a więc stosunku prawnego między określonymi podmiotami lub prawa, które służy określonemu podmiotowi względem określonych podmiotów, gdy w rachubę wchodzi prawo w ramach danego stosunku zobowiązaniowego. W istocie zaś powodowa organizacja związkowa wnosząc powództwo o ustalenie domagała się jedynie ustalenia w interesie ogółu pracowników czy zainicjowany przez nich spór jest sporem zbiorowym, co nie jest celem procesu toczonego na podstawie art. 189 k.p.c.

Zdaniem Sądu drugiej instancji o interesie prawnym związków zawodowych w ujęciu art. 189 k.p.c. nie można mówić w oderwaniu od interesu prawnego pracowników, na rzecz których powództwo jest wytaczane, a to prowadzi do wniosku, że powództwo o ustalenie może zostać wytoczone przez organizacje związkowe tylko wtedy, gdy działają one na podstawie art. 462 k.p.c. w związku z art. 61 k.p.c. Tym samym muszą zostać wskazani, określani pracownicy, na rzecz których zostało wytoczone powództwo oraz musi zostać wykazany interes prawny w ustaleniu istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa odnośnie każdego z pracowników a związek ten ich konkretny interes, a nie ogólny interes pracowników, których reprezentuje przed sądem działając zgodnie z ich wolą wyrażoną w oparciu o art. 61 k.p.c. Prowadzi to do konkluzji, iż w świetle regulacji art. 189 k.p.c. organizacje związkowe nie są upoważnione do wytaczania powództw w ogólnym interesie pracowników, gdyż interes ten nie jest ich interesem prawnym w pojęciu tego przepisu i musi zostać skonkretyzowany przez wytoczenie powództwa na rzecz konkretnych pracowników.

Na poparcie swojego stanowiska Sąd Okręgowy podniósł również, że z zasadą reprezentowania i obrony przez związki zawodowe praw i interesów

pracowników powiązane są regulacje ustawy o rozwiązywaniu sporów zbiorowych, które wychodzą z założenia, że spory między tymi związkami a pracodawcami i ich organizacjami powstające na tle reprezentowania i obrony ogólnych interesów pracowniczych są likwidowane zasadniczo w trybie pozasądowym, a przepisy procedury cywilnej nie mogą służyć do ich obchodzenia. Stroną sporu zbiorowego nie może być pracownik jako jednostka. Podmiot prowadzący spór zbiorowy w interesie pracowników może, nie korzystając z prawa przewidzianego w art. 15 ustawy podjąć próbę rozwiązania sporu przez poddanie go rozstrzygnięciu kolegium arbitrażu społecznego. Zgodnie z art. 16 cytowanej ustawy spór zakładowy rozpoznaje kolegium arbitrażu społecznego przy sądzie wojewódzkim, w którym utworzony jest sąd pracy i ubezpieczeń społecznych. W skład kolegium wchodzi przewodniczący wyznaczony spośród sędziów sądu przez prezesa sądu oraz sześciu członków wyznaczonych po trzech członków przez każdą ze stron. Strony powinny dążyć do wskazania osób bezpośrednio nie zainteresowanych rozstrzygnięciem sprawy. Orzeczenie kolegium zapada większością głosów. Jeżeli żadna ze stron przed poddaniem sporu rozstrzygnięciu kolegium nie postanowi inaczej, orzeczenie to wiąże strony. Szczegółowy tryb postępowania przed kolegium arbitrażu społecznego reguluje rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 sierpnia 1991 r. w sprawie trybu postępowania przed kolegiami arbitrażu społecznego. Zgodnie z przepisami tego rozporządzenia wniosek, który wpłynął do sądu, podlega wstępnemu badaniu przez jego prezesa, który kontroluje go od strony formalnoprawnej (merytorycznej). W szczególności sprawdza, czy pochodzi on od uprawnionego podmiotu i czy dotyczy przedmiotu, który może być objęty sporem zbiorowym. Dokonuje zatem *de facto* oceny formalnej przedmiotu sporu. Może zarządzić zwrot wniosku, jeżeli został on złożony przez podmiot niebędący stroną sporu lub jeżeli z treści wniosku wynika, że spór zbiorowy nie jest sporem w rozumieniu ustawy. Prezes sądu jest więc organem orzekającym co do *meritum* sprawy w tym także w zakresie oceny czy występujący między stronami spór jest sporem zbiorowym w rozumieniu przepisów ustawy o rozwiązywaniu sporów zbiorowych oraz czy istnieje możliwość jego prowadzenia a zatem czy zachodzą wyłączenia wynikające z treści art. 4 tej ustawy. W kontekście powyższego brak zatem interesu prawnego w zakresie powództwa wytoczonego przez powoda skoro

rozstrzygnięcie żądania w przedmiocie ustalenia czy spór istniejący między stronami postępowania ma charakter sporu zbiorowego, a zatem czy może być rozpoznany w trybie przepisów tej ustawy zostanie obligatoryjne dokonane przez prezesa sądu po złożeniu wniosku przez organizację związkową w trybie ustawy o rozwiązywaniu sporów zbiorowych.

Sąd Okręgowy skonstatował, że stwierdzenie, że organizacja związkowa nie miała interesu prawnego w wytoczeniu powództwa, o którym mowa w art. 189 k.p.c. powoduje, że bezprzedmiotowe stały się rozważania czy istniejący spór ma charakter sporu zbiorowego i czy może być prowadzony w oparciu o przepisy ustawy o rozwiązywaniu sporów zbiorowych, gdyż brak interesu prawnego zamyka drogę do badania zasadności wniesionego powództwa odnośnie wszystkich żądań wynikających z pisma powoda z dnia 9 marca 2011 r. w tym także ustaleń dotyczących planu urlopów za 2011 r.

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego zaskarżyła skargą kasacyjną w całości strona powodowa. Zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła:

1. naruszenie prawa materialnego przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie tj.:

a) art. 1 ust. 1, art. 4, art. 6, art. 7 ust. 1, art. 8 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz.U. Nr 79, poz. 854 z późn. zm.) przez przyjęcie, że posiadane przez organizację związkową uprawnienia w sferze reprezentowania zbiorowych interesów pracowniczych nie pozwalają na samodzielnie wystąpienie z roszczeniem o ustalenie istnienia u pozwanej sporu zbiorowego oraz, że w związku z tym powódka nie posiada żadnego interesu prawnego w dokonaniu takiego ustalenia, gdyż uprawnienia i interes taki posiadają poszczególni pracownicy,

b) art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych przejawiające się w przyjęciu, że powódka jako organizacja związkowa nie posiada interesu prawnego ani też żadnych uprawnień w zakresie wytoczenia powództwa o ustalenie istnienia u pozwanego sporu zbiorowego oraz w tym, że w tym zakresie powódka ma obowiązek wskazania każdego z pracowników, których żądanie dotyczy, gdyż w opinii Sądu Okręgowego przedmiot żądań zgłoszonych przez powódkę w piśmie z dnia 9 marca 2011 r. nie stanowi roszczeń zbiorowych lecz indywidualne,

c) art. 1 i art. 4 ust. 1 ustawy o rozwiązywaniu sporów zbiorowych przez przyjęcie, że przedmiot roszczeń zgłoszonych przez powódkę w piśmie z 9 marca 2011 r. stanowi indywidualne roszczenia pracownicze, których rozstrzygnięcie jest możliwe w postępowaniu przed organem rozstrzygającym spory o roszczenia pracownicze;

2. mające istotny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy naruszenie przepisów postępowania tj.:

a) art. 462 k.p.c. i art. 61 k.p.c. przez błędne przyjęcie, że powódka winna uzyskać pisemną zgodę pracowników na wystąpienie z roszczeniem o ustalenie oraz, że w pozwie należałoby wskazać takich pracowników,

b) art. 189 k.p.c. przez błędne przyjęcie, iż organizacje związkowe nie są upoważnione do wytaczania powództw w ogólnym interesie pracowników, gdyż nie jest to ich interes prawny i wymaga skonkretyzowania pracowników, których dotyczy,

c) art. 378 § 1 k.p.c. przez nierozpoznanie zawartych w granicach apelacji zarzutów odnoszących się do:

- sprzeczności istotnych ustaleń Sądu Rejonowego z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego przejawiające się w ustaleniu, że spór wszczęty przez powódkę z pozwanym w oparciu o pismo z dnia 9 marca 2011 r. nie jest sporem zbiorowym w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych z uwagi na fakt, że żądania powódki dotyczą treści Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy oraz poprzez nieuwzględnienie w ocenie materiału dowodowego pkt 2 żądania powódki, tj. ustalenia planu urlopów pomimo faktu, że pozwany uznał ten pkt za element sporu zbiorowego,

- naruszenia prawa materialnego, tj. art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sprawie przejawiającym się w przyjęciu, że żądania powódki dotyczą treści Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy,

- niewyjaśnienia istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności, tj. charakteru składników wynagrodzenia pracowników pozwanego poprzez nie uwzględnienie wnioskowanego w pozwie dowodu o zobowiązanie pozwanego do przedłożenia szczegółowego wykazu wynagrodzeń zasadniczych pracowników na

poszczególnych stanowiskach pracy, tj. w poszczególnych grupach zawodowych oraz poprzez nieuwzględnienie wniosku powódki o dopuszczenie dowodu z oryginalnego tekstu Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy z 1996 r. wraz ze wszystkimi protokołami dodatkowymi dotyczącymi płac u pozwanego oraz porozumień płacowych zawieranych z pozwanym od 2008 r., a nadto przejawiającym się w nieprzeprowadzeniu wnioskowanego dowodu z przesłuchania w charakterze strony powodowej Przewodniczącej Międzyzakładowej Organizacji Związkowej.

Skarżący wniośł o uchylenie i zmianę zaskarżonego wyroku i ustalenie, że spór wszczęty z inicjatywy powoda pismem z 9 marca 2011 r. znak NSZZ (...) jest sporem zbiorowym w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Ponadto wniośł o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwany wniośł o:

- 1) wydanie postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej z uwagi na brak spełnienia ustawowych przesłanek określonych przepisem art. 398² § 1 k.p.c.,
- 2) zasądzenia od powoda na rzecz pozwanego, zwrotu kosztów postępowania, w tym zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Ewentualnie o:

- 3) wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na brak spełnienia ustawowych przesłanek określonych przepisem art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 4 k.p.c.,

- 4) zasądzenia od powoda na rzecz pozwanego, zwrotu kosztów postępowania, w tym zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Ewentualnie, w przypadku przyjęcia skargi kasacyjnej, wniośł o:

- 5) oddalenie wniesionej skargi kasacyjnej w całości,
- 6) zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się niezasadna.

Na podstawie art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania.

Na wstępie należy wskazać, że w niniejszej sprawie nie zachodzi żadna z przesłanek nieważności wymieniona w art. 379 k.p.c., w związku z czym należało rozpoznać skargę kasacyjną pozwanej w granicach wskazanych w niej podstaw.

W pierwszej kolejności należy rozważyć zasadność zarzutów dotyczących naruszenia prawa procesowego. Nieuzasadniony okazał się zarzut naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. przez nierozpoznanie zawartych w granicach apelacji zarzutów. Istotnie Sąd nie odnosił się w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku do wszystkich zarzutów sformułowanych w apelacji, jednak było to wynikiem oceny Sądu Okręgowego, że strona powodowa nie miała interesu prawnego w wystąpieniu z powództwem o ustalenie. W związku z taką oceną prawną dokonaną przez Sąd drugiej instancji bezprzedmiotowe stało się rozważanie zasadności zarzutów sformułowanych przez stronę powodową w apelacji, bowiem nie mogły mieć one wpływu na treść rozstrzygnięcia, skoro powództwo i tak podlegało oddaleniu z uwagi na brak interesu prawnego w jego wytoczeniu. Rozpoznając powództwo wniesione na podstawie art. 189 k.p.c. Sąd w pierwszej kolejności winien ustalić czy powód ma interes prawny w jego wytoczeniu. Ustalenie, że taki interes prawny nie istnieje zwalnia Sąd z konieczności badania zasadności powództwa.

Sąd odwoławczy nie naruszył również art. 462 k.p.c. i art. 61 k.p.c. Wywód prawny Sądu Okręgowego dotyczący konieczności wskazania pracowników na rzecz których powodowa organizacja związkowa występuje z powództwem o ustalenie oraz uzyskania ich zgody również wynika z ustalenia, że stronie powodowej nie przysługiwał interes prawny do wystąpienia z powództwem, o którym mowa w art. 189 k.p.c. Sąd Okręgowy wyjaśnił w jakich sytuacjach organizacje związkowe mogą występować z powództwem w interesie pracowników i jakie wymogi muszą zostać w tym zakresie spełnione. Ponieważ stronie powodowej nie przysługiwało roszczenie o ustalenie, że spór z pozwanym pracodawcą jest sporem zbiorowym, bowiem roszczenie to było roszczeniem z

zakresu ogólnego interesu pracowników, a nie interesu związku zawodowego, to aby wystąpić z takim powództwem strona powodowa winna wskazać pracowników w imieniu których występuje i uzyskać ich zgodę.

Przechodząc do zarzutów naruszenia prawa materialnego należy na wstępie wskazać, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że skoro art. 189 k.p.c. ustanawia materialnoprawne przesłanki powództwa o ustalenie, jego naruszenie nie może stanowić obrazy prawa procesowego, lecz materialnego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2011 r., II PK 295/10, OSNP 2012 nr 13-14, poz. 169). Skarżąca sformułowała co prawda zarzut naruszenia art. 189 k.p.c. jako zarzut procesowy, jednak w istocie wszystkie zarzuty materialnoprawne sprowadzają się do podważenia prawidłowości oceny dokonanej przez Sąd Okręgowy, z której wynika, że strona powodowa nie posiadała interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie, co oznacza, że kluczowe dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy jest zweryfikowanie czy stanowisko Sądu drugiej instancji było w tym zakresie prawidłowe.

Należy uznać, że Sąd Okręgowy prawidłowo uznał, że strona powodowa nie miała interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie czy spór z pozwanym pracodawcą jest sporem zbiorowym, a zatem zarzuty skarżącej nie są uzasadnione.

O interesie prawnym w rozumieniu art. 189 k.p.c. można mówić, gdy zachodzi stan niepewności co do istnienia stosunku prawnego lub prawa, a powództwo o ustalenie może prowadzić do usunięcia niejasności i wątpliwości w tym zakresie. W art. 189 k.p.c. chodzi o interes prawny powoda (o jego własny interes), a nie o interes prawny jakichś innych podmiotów, zatem nie można przyjąć, że związki zawodowe posiadają interes prawny w występowaniu z powództwem dotyczącym ogólnych interesów pracowników, a nie tego związku. Wprawdzie związki zawodowe powołane zostały do reprezentowania oraz obrony praw i interesów pracowników, ale to nie oznacza, że interesy pracowników mogą być utożsamiane z interesem samych związków zawodowych (ich własnym interesem jako osób prawnych czy stron mających zdolność sądową). Związki zawodowe mają jedynie reprezentować interesy pracowników, co oznacza, że czym innym są te interesy (skoro są one tylko reprezentowane przez związki

zawodowe), a czym innym interesy samych związków zawodowych jako odrębnych podmiotów prawnych. W świetle regulacji art. 189 k.p.c. organizacje związkowe nie są upoważnione do wytaczania powództw w ogólnym interesie pracowników, gdyż interes ten nie jest ich interesem prawnym w pojęciu tego przepisu i musi zostać skonkretyzowany przez wytoczenie powództwa na rzecz konkretnych pracowników, co oznacza, że w istocie przesłanką dopuszczalności powództwa jest interes prawny tych konkretnych pracowników jako stron oznaczonych stosunków pracy. Na rzecz tej tezy przemawia także to, że z zasadą reprezentowania i obrony przez związki zawodowe praw i interesów pracowników powiązane są regulacje ustawy o rozwiązywaniu sporów zbiorowych, które wychodzą z założenia, że spory między tymi związkami a pracodawcami lub ich organizacjami powstające na tle reprezentowania i obrony ogólnych interesów pracowniczych są likwidowane zasadniczo w trybie pozasądowym, a przepisy procedury cywilnej nie mogą służyć do ich obchodzenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 września 1999 r., I PKN 278/99, OSNP 2001 nr 2, poz. 42).

Spór powstający w związku z reprezentowaniem i obroną interesów pracowniczych przez związki zawodowe, ściśle biorąc (bezpośrednio) jest sporem między tymi związkami a pracodawcą lub organizacjami pracodawców i ma charakter sporu zbiorowego. Spory zbiorowe zaś (poza pewnymi wyjątkami wyraźnie określonymi w ustawie, jak np. w przypadku ujętym w art. 8 ust. 2 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, jednolity tekst: Dz.U. z 1996 r. Nr 70, poz. 335 ze zm.) rozwiązywane są w odrębnym trybie (zgodnie z przepisami ustawy z 23 maja 1994 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych, jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 295 ze zm.), przy wyłączeniu drogi przed sądami pracy.

W myśl art. 4 ust. 2 ustawy o rozwiązywaniu sporów zbiorowych jeżeli spór dotyczy treści układu zbiorowego pracy lub innego porozumienia, którego stroną jest organizacja związkowa, wszczęcie i prowadzenie sporu o zmianę układu lub porozumienia może nastąpić nie wcześniej niż z dniem ich wypowiedzenia. Spór prowadzony w niniejszej sprawie dotyczył w istocie interesów zbiorowych pracowników, bowiem spór miał dotyczyć przyszłych warunków wynagradzania, określonych w układzie zbiorowym pracy. Jak natomiast przyjął Sąd Najwyższy, z

przepisów prawa wynika, że istnieje tylko jedna kategoria sporów, które mogą być rozwiązywane wyłącznie w drodze sporu zbiorowego. Są to spory o interesy zbiorowe, a więc o ustalenie przyszłych warunków pracy i płacy - „warunków, jakim powinna odpowiadać treść stosunków pracy” (art. 240 § 1 pkt 1 k.p.). W tej tylko kwestii ustawa wyraźnie stanowi, że „nie podlegają właściwości sądów pracy spory dotyczące ustanawiania nowych warunków pracy” (art. 262 § 2 pkt 1 k.p.). Interesy te nie mogą być przedmiotem ochrony sądowej, ta bowiem odnosi się do korzyści już zapisanych w normach prawnych (praw podmiotowych), a nie do korzyści poświadczanych (interesów – por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2015 r., I PK 250/14, OSNP 2017 nr 5, poz. 56). Istotna jest również treść art. 241³ § 2 k.p. Istotą sporu zbiorowego są kwestie związane z ustalaniem warunków zatrudnienia pracowników.

Słusznie zatem uznał Sąd Okręgowy, że strona powodowa nie miała w niniejszej sprawie interesu prawnego w występowaniu z powództwem o ustalenie sporu zbiorowego i to co najmniej z dwóch powodów. Po pierwsze interes prawny organizacji związkowej (związku zawodowego) nie jest tożsamy z interesem ogółu pracowników, nie jest zatem dopuszczalne występowanie przez związek zawodowy z powództwem o ustalenie stosunków dotyczących interesu zbiorowego pracowników, a nie uprawnień związku jako takiego, po drugie w przedmiotowej sprawie spór dotyczył w istocie materii zarezerwowanej przez ustawodawcę dla procedury sporu zbiorowego, kwestia dotyczyła bowiem przyszłych warunków wynagradzania pracowników. W przypadku sporów zbiorowych ustawodawca wykluczył drogę sądową i zastrzegł tę materię do rozstrzygnięcia w ramach sporu zbiorowego prowadzonego przez związki zawodowe z pracodawcą; nie jest dopuszczalne obchodzenie tego wyłączenia w drodze występowania z powództwem na podstawie art. 189 k.p.c., nawet jeżeli procedury ustanowione przez ustawodawcę są nie w pełni efektywne, jest to bowiem materia zastrzeżona dla działań władzy ustawodawczej, a nie sądowniczej.

Kierując się przedstawionymi motywami oraz opierając się na treści art. 398¹⁴ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji swego wyroku. Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego wydano na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 98 § 1 i 3 k.p.c.

oraz § 9 ust. 1 pkt 3 w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1804).

r.g.